

Càtars per una nit

El passat juny, prop de cinc mil persones s'aplegaren en una insòlita celebració: gaudir i recordar per unes hores el que ha estat un dels moviments religiosos més enigmàtics de la nostra història. Un mite, el dels càtars, que va entrant amb força i compta cada vegada amb més adeptes.

Ramon Aymerich

En les primeres setmanes de juny, al costat de les festes majors, revifem velles tradicions festives que tenen com a principal protagonista el foc. La Patum de Berga inaugura una corrua de celebracions que culminen amb les clàssiques fogueres de Sant Joan. A l'altra banda dels Pirineus, la gent s'aplega al camp dels «cremats» del castell de Montsegur. Després d'una foguera simbòlica —en honor dels càtars sacrificats pel croat Simó de Montfort— una sèrie d'actes rememoren la fi de la nació occitana. Tanmateix, aquest any, la memòria càtara ha viatjat més avall. Així, el passat 5 de juny, una colla de grups musicals i teatrals van celebrar, al Castell de Llinars, la Nit càtara. Una idea sorgida al voltant del darrer disc de l'Orquestrina Galana —*No trencaràs el son dels càtars*—, i que reuní vora cinc mil persones en una nit on el punt més lluit, a parer dels assistents, va ser l'especial sopar servit. La revifalla càtara és, doncs, servida.

Ara fa més de set-cents anys

En el transcurs del XIII, l'església de Roma contempla amb preocupació la forta implantació de l'heretgia càtara a Occitània. Una religió que predica una mena de cristianisme primitiu i decididament gens institucional. L'heretgia, que és protegida per la majoria de nobles i senyors feudals tolosans, coincideix amb els moments de màxim esplendor del país occità. Tampoc no és casual; segons sembla, la peculiar filosofia del catarisme esdevé el marc més idoni per a garantir un grau de tolerància ben avançat pel que fa a l'època, i molt ajustat al poc amor que els habitants d'aquelles terres professen per la institució feudal. Paral·lelament, el catarisme és coetani de la cultura trobadoresca i les corts d'amor. Dues mostres ben significatives del moment, però que no són més que un petit

Una foguera simbòlica en honor dels càtars inicià les celebracions al Castell de Llinars.

exemple del saber acumulat als monestirs pirinencs, en aquells moments cruïlla de cultures i civilitzacions.

El poder de l'heretgia i la unitat política pirinenca fan que els interessos papals i els de la monarquia franca coincideixin en la necessitat d'acabar amb aquell estat de coses. Durant els primers anys del segle XIII el país es veurà devastat pels efectes d'una croada tan cruel com efectiva, que acabarà amb l'annexió de les terres occitanes a la corona franca. La majoria dels càtars, o bé acabaran alegrement a la foguera inquisitorial o bé passaran a l'exili. En tot cas, el catarisme clandestí degenerarà progressivament fins a desaparèixer definitivament uns anys més tard.

La fascinació per l'aventura càtara revifarà més tard de la mà del romanticisme europeu que, tot interpretant la història de manera molt particular, fornirà bon nombre de llegendes i malentesos. Un d'aquests identifica el tresor càtar amb el Grial wagnerià, cosa que farà de Montsegur el centre d'atenció de somiatruïtes i visionaris. Així, durant la dècada dels 30 d'aquest segle, Otto Rahn, membre destacat del grup nazi «Thule», esmerçà bona part del seu temps a la recerca del sagrat cal-

ze. Una fixació semblant palesaren alts oficials del comandament alemany sota el govern de Vichy, capaços de llargues excursions i, pel que sembla, d'acrobàcies aèries iniciàtiques, tot dibuixant creus gammades en els cels de Montsegur.

També des que el 1909 Fabre d'Es-sarts reconstituí l'església gnòstica fent-se nomenar alhora bisbe de París i Montsegur, el simbòlic castell esdevingué centre de pelegrinatge de luciferians, rosacrus i neotemplers. Finalment, Rudolf Steiner, pare de l'antroposofia, reivindicà l'actualitat del pensament càtar, presentant-lo com l'antecedent més llunyà de l'ocultisme europeu. Massa atribucions i responsabilitats per a un moviment tan igno-

rat com tergiversat. Massa explicacions també per a utí castell com el de Montsegur, l'aspecte més rellevant del qual potser és estar bastit per una arquitectura interior prou fidel als moviments solars, com ho fan d'altres construccions càtares.

Cercamón i Esclarmonda

Fugint ja, del romanticisme francès i alemany, l'interès per la civilització càtara compta a casa nostra amb for-

risme com un exponent més de l'alt grau civilitzador aconseguit a les valls pirinenques en els segles XII i XIII. L'interès pel llegat càtar està creixent, doncs, i molts autors el qualifiquen de veritable «renaixement» enmig de l'Alta Edat Mitjana. Molt més quan les darreres investigacions confirmen que bona part de la noblesa exiliada s'instal·là al nostre país i es féu notar, no solament per la persecució que la Inquisició endegà, sinó també per les seves aportacions tècniques i humanístiques.

Una conversió difícil

Malgrat l'interès que el tema pot despertar entre els sectors inclinats a l'esoterisme, el mateix Jaume Arnella aclareix que la seva ha estat una iniciativa puntual, sense cap implicació ideològica, i que difícilment tindrà una continuïtat. De manera molt semblant s'expressa Enric Garriga, fundador i membre destacat del Cercle d'Agermanament Occitano-Català, —CAOC—, un dels grups participants a la festa. «Jo penso que la gent està molt desinformada. Hi ha qui es diuen càtars i no són res més que una secta amb l'anticatolicisme a ultrança com a única característica».

Aquestes afirmacions no són, però, excusa perquè els càtars siguin reivindicats per tota mena de grups estranys, i hi hagi qui afirmi que hi ha un catarisme clandestí a Occitània. Tanmateix, per a la gent del CAOC, un grup amb nou anys de vida i responsable dels aplecs anuals a Montsegur, aquest és un tema que els occitans semblen tenir superat i que fins i tot rebutgen. «El catarisme ha esdevingut una cosa cada vegada més tenyida de folklore, i bé que és una part important de la història occitana, el que no cal dubtar és que les reivindicacions i la identitat d'aquest poble són molt més serioses. És més, a terres occitanes en defugen la possibilitat i ho rebutgen perquè no fa altra cosa que tenyir de folklore unes reivindicacions i una identitat cultural molt més seriosa».

Les activitats del CAOC són cada vegada més nombroses —concretament aquest mes de juliol tindran lloc a Barcelona uns cursets de cultura occitana— i són a l'arrel de l'actual revifada i del despertar nacional de més amunt dels Pirineus. Per a ells, doncs, no s'haurien de rebutjar aquest tipus de manifestacions, ja que aporten gent jove —«és molta la gent que se'ns adreça interessada pel fenomen càtar i acaben per esdevenir occitanistes convençuts»—, però s'ha de rebutjar qualsevol tipus d'interpretacions místiques.

Tanmateix, la història és tan tèrbola i l'escassa informació que es coneix dels càtars tan suggerent, que es fa difícil d'imaginar que el protagonisme càtar s'aturarà aquí. I, si per a Racionero els càtars són entre nosaltres —tot sigui dit, entenen el catarisme com una manera de ser, una forma d'entendre la vida—, per a altres, encara, aquest es viu en la clandestinitat més absoluta. •

ça adeptes. Des de la figura d'Esteve Albert, un andorrà que ha dedicat bona part de la seva vida a l'estudi de la civilització pirinenca, i que aquest agost n'estrenarà una obra de teatre, fins a l'escriptor i assagista Lluís Racionero. Ha estat justament aquest darrer el que ha aplegat amb més habilitat tota la informació existent a la novel·la *Cercamón*, que, mitjançant la suggerent figura d'Esclarmonda de Foix, ha elevat el tema a la categoria de *best-seller*.

Tot i així, malgrat les llicències literàries i històriques de l'obra, Racionero ha defugit sempre la vessant esotèrica en el tema càtar. Així, el seu interès, tal com ha palesat en llibres posteriors, ha estat reivindicar el cata-

La petjada càtara ha estat estudiada també per Lluís Monreal, que ha aventurat la hipòtesi d'assenyalar el castell vell de Llinars com un bastió càtar. La coincidència de la troballa amb l'edició del disc *No trencaràs el son dels càtars* va portar Jaume Arnella, antic component de l'Orquestrina Galana, a albirar la possibilitat de celebrar una festa al castell. Una festa on hi va haver de tot —des de petites representacions a actuacions musicals, passant per menges peculiars—, i on s'aplegà tota mena de personal. Des de curiosos, la majoria, fins a conversos de darrera hora, des d'occitanistes de tota la vida, fins a membres de les més curioses sectes.

